

KİTAP TANITIMI

Derleyen: Adil AYTEKİN
Maden Mühendisi

“Tarlalardan Ocaklara, Sefaletten Mücadeleye, Zonguldak-Ereğli Kömür Havzası İşçileri 1848-1922” adlı kitap E. Attila Aytekin’in Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümünde yazmış olduğu yüksek lisans tezinin geliştirilmiş ve değiştirilmiş bir bölümü olarak hazırlanmıştır.

Zonguldak-Ereğli kömür havzasında madencilik için başlaması, hem bölge halkı hem de Osmanlı İmparatorluğu için çok önemli bir gelişmeydi. 1848’den 1922’ye kadar teknoloji, idari yapı, sermaye bileşimi açısından havzada önemli değişimler yaşandı; havza kısa zamanda imparatorluğun en önemli madencilik bölgesi haline geldi. Havzada görülen değişiklikler ve imparatorluk çapında yaşanan ekonomik ve siyasi dönüşümler, işçilerin siyasi ve yaşam şartlarını derinden etkiledi ve incelenen dönem sonuna doğru maden işçileri kayda değer aktörler haline geldiler (*arka kapaktan*)

Zonguldak kömür havzası maden işçilerinin tarihi Osmanlı emek tarihi açısından ilginç bir durumu oluşturuyordu. Özellikle havzada geçen yüzyılın başında önemli sayılacak kadar işçi bulunmaktaydı. Bu sayıyı artıran diğer etken ise madencilikle bağıntılı olarak demiryolları işçilerinin de varlığı idi. Buradaki işçilerin büyük bir kısmının tarımdan tamimiyle kopmaması ve emek kıtlığına karşın hükümetin bulduğu mükellefiyet yönteminin yaygınlığı, havzada serbest emek dışında diğer biçimlerin varlığını da göstermekteydi. Serbest emek formu dışında farklı emek formlarının da yoğun olarak süreçte yer almasından dolayı işçiler ve maden sahipleri arasındaki ilişki biçimsel emek-sermaye ilişkisinin dışına taşmaktaydı. Bu durum da genelde işçilerin aleyhine sonuç veriyordu.

Emek biçimlerindeki farklılığın yanı sıra havzadaki mülkiyet açısından da durum karışıktı. Kağıt üzerinde topraklar devlete aitti ve madenleri işleten şahıslar devletten imtiyaz alan mültezimler konumundaydı. Bazı işletmecilere, devlete verdikleri kömüre karşı civar köylerin vergilerinin toplama hakkı verilmişti. Aynı zamanda mültezim olan işletmeciler zaman zaman işçileri bir borç ilişkisiyle de kuşatıyordu.

Havzanın diğer ilgi çekici durumu ise yabancı sermayenin en önemli yoğunlaşma alanlarından biri olmasıydı. Fransız sermayeli Ereğli şirketi madencilik sektöründeki en önemli yabancı yatırımı temsil ediyordu ve imparatorlukta en büyük ikinci işveren durumundaydı.

Ocakların ilk açıldığı Hazine-i Hassa döneminden 1908’e oradan 1922 yılına kadar maden işçileri yaşananlara çok farklı tepkiler verdiler. Örneğin imparatorluk genelinde yaşanan 1908 grevlerine büyük katılımlar oldu. Osmanlı İmparatorluğu’nun sonu gelip Zonguldak-Ereğli kömür havzası Türkiye Cumhuriyeti’nin bir parçası olurken, madenciler de cumhuriyete hiç azımsanmayacak bir direniş geleneği taşıyorlardı...

...

Toplumun, devletin ve sermayenin tarihi yazılmadan işçi sınıfının tarihinin yazılmayacağı tespitinden yola çıkan kitap Osmanlı İmparatorluğu’nun son yıllarına dair genel çıkarımlar yapıyor, Cumhuriyet dönemi işçi sınıfına miras kalan mücadele geleneğinin izlerini sürüyor... (*arka kapaktan*)

Erden Attila Aytekin; Lisans derecesini ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünden, yüksek lisans derecesini Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümünden aldı. Doktorasını ABD’de State University of New York’ da tamamladı. Osmanlı İmparatorluğu’nda tarım sorunu ve köylülük, ondokuzuncu yüzyılda sınıfsal ilişkiler ve Osmanlı hukukunun evrimi konularıyla ilgilenir. Halen Praksis dergisi yayın kurulu üyesidir ve ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde çalışıyor.